Marketta Hölttä
Puheenjohtaja
Vankien vanhemmat ry
24.11.2022

Lakivaliokunta perjantai 25.11.2022 klo 09.15 / HE 272/2022 vp / Asiantuntijapyyntö

Hallituksen esityksessä eduskunnalle laeiksi vankeuslain ja tutkintavankeuslain tupakointia koskevien säännösten muuttamisesta (HE 165/2020 vp.) ehdotettiin tupakoinnin kieltämistä kokonaan suljetuissa vankiloissa. Avolaitoksissa tupakointi ehdotettiin kiellettäväksi sisätiloissa. Suljetuissa vankiloissa myös tupakkatuotteiden hallussapito ehdotettiin kiellettäväksi.

Nyt käsiteltävässä edellistä esitystä täydentävässä esityksessä kiellettäisiin tupakointi vankiloiden sisätiloissa, mutta sallittaisiin ulkotiloissa siten, että suljetuissa vankiloissa vangit voisivat tupakoida osaston lakisääteisen tunnin kestävän ulkoiluvuoron aikana ja avovankiloissa ulkona tapahtuvaa tupakointia ei rajoitettaisi lailla. Kuitenkin suljetuissa vankiloissa voitaisiin sallia vankien tupakointi ulkona useammin kuin kerran mikäli se ei vaarantaisi vankilan järjestystä ja turvallisuutta eikä vankien mahdollisuutta toteuttaa heille lain takaamia toimintavelvoitteita. Esityksen mukaan taattaisiin tupakoinnin lopettaville vangeille riittävät tukitoimet nikotiinin vieroitusoireisiin jakamalla vangeille nikotiinin korvaushoitotuotteita ja järjestämällä VTH:n koordinoimaa tukiryhmätoimintaa.

Esityksen perusteluissa todetaan myös, että lakisääteistä ulkoilukertaa laajemmat tupakointimahdollisuudet tulisi järjestää siinä laajuudessa, ettei muuta toimintaa rajoitettaisi. Ja edelleen, että perusoikeuspunninnassa kaikkien vankien oikeutta toimintoihin voidaan pitää painavampana oikeutena kuin tupakoivien vankien mahdollisuutta päästä tupakoimaan useampia kertoja päivässä. Näitä Vankeuslaissa säädettyjä toimintoja ovat päivittäisen tunnin ulkoilun lisäksi ruokailu, vaatteiden pesu, siivoaminen, ostokset myymälässä, narikassa käynti, uskonnon harjoittaminen, kirjastossa käynti, puhelut läheisten kanssa, internetin ja sähköpostin käyttö, tapaamiset läheisten ja tärkeiden henkilöiden kanssa, sauna, postitusasioiden hoito ja muiden vankien kanssa oleskelu.

Mahdollisuudet tupakoida suljetuissa vankiloissa useammin kuin kerran päivässä jäisivät siis vankilan johdon päätettäviksi vastaavasti kuin johto nyt päättää ulkoilun järjestämisestä laajemmin kuin laissa säädetyn tunnin verran. Vaikka kansainvälisestikin tunnin kestävää ulkoilua pidetään ehdottomana miniminä, on poikkeuksellista, että maassamme vankien ulkoiluvuoroja on järjestetty enemmän kuin laissa säädetty yksi tunti päivässä. Tämän perusteella voidaan olettaa, ettei myöskään tupakointimahdollisuuksia ulkona katsota tarpeelliseksi järjestää enempää kuin laki vaatii. Vangin jo nyt miltei olemattoman itsemääräämisoikeuden rajoittaminen aikaansaa kapinaa ja aiheuttaa siten riskejä vankilan turvallisuudelle.

Marketta Hölttä
Puheenjohtaja
Vankien vanhemmat ry
24.11.2022

Kannatamme vankien tupakoinnin vähentämistä, mutta emme pidä todennäköisenä, että se onnistuu kieltoja lisäämällä ja asettamalla suljettujen vankiloiden vangit keskenään eriarvoiseen asemaan sen perusteella, miten vankilan johto haluaa lain takaamia tupakointimahdollisuuksia laajentaa. Tärkeintä olisi motivoida mahdollisimman moni vanki lopettamaan tupakointi omasta tahdostaan.

Kannatamme myös tupakoinnin siirtämistä ulkotiloihin, mutta katsomme välttämättömäksi ettei siitä tule vaihtoehtoa ulkoliikunnalle. Tiedämme, että liikunta on merkittävässä asemassa sekä vankien fyysiselle että henkiselle hyvinvoinnille. Kuntosalisalivuorot vankilassa ovat tarkkaan rajoitettuja, mutta ulkoilupaikalla on voimailulaitteita ja siellä tapahtuva treenaus on usein osa osaston treeniporukan tavoitteellista harjoitusohjelmaa. Hallituksen lakiesitys heikentäisi tupakoivien vankien mahdollisuuden ulkoliikuntaan tekemällä siitä vaihtoehdon tupakoinnille. Katsomme välttämättömäksi, että tupakointimahdollisuus järjestetään suljettujen vankiloiden vangeille vähintään kolme kertaa vuorokaudessa. Olemme vakuuttuneita, että tämä vaihtoehto verrattuna vain kerran päivässä mahdollistettavaan tupakointiin edistää vankilan turvallisuutta ja vähentää salatupakoinnin ja tupakkatuotteiden salakuljetuksen määrää.

Emme ei ole vakuuttuneita esityksen perusteluista, joiden mukaan lakisääteisten toimintojen mahdollistaminen kaikille vangeille olisi esteenä tai ristiriidassa lisätupakointimahdollisuuksien järjestämiselle. Perusteluissa oli annettu ymmärtää, että kaikki em. toiminnot ovat päivittäisiä. Mukaan oli otettu myös toimintoja, jotka ovat suljetuissa vankiloissa mahdottomia. Siksi haluamme tuoda esille käsityksemme siitä, miten paljon aikaa vankeuslaissa taattujen toimintojen mahdollistaminen käytännössä vaatii. Meillä on jäsentemme kautta kontaktit lähes sataan vankiin ympäri maata ja keskustelut vankiloiden arjesta ja käytännöistä ovat päivittäisiä. Näiden keskustelujen perusteella haluamme todeta seuraavaa.

Vaatteiden huolto: ½-1 tunti/viikko
Vangit pesevät pyykkiä keskimäärin 1-2 kertaa viikossa osaston tiloissa olevalla koneella. Siihen kuluva kokonaisaika riippuu koneen pesuohjelmien pituudesta, muttei vaadi vangin aktiivista läsnäoloa, joten vangilta pyykinpesuun kuuluva aika koostuu pyykkien koneeseen pistämisestä, sieltä pois ottamisesta sekä vaatteiden ripustamisesta kuivumaan.

Puhtaanapito: n. 30min/viikko
Vangit imuroivat sellinsä keskimäärin kaksi kertaa viikossa, aikaa siihen kuluu n. 30 min. Selissä olevien tasojen pintoja voi pyyhkiä myös silloin, kun ovet ovat lukittuna, joten sen voi tehdä muulloinkin kuin 8 tunnin toiminta-aikana.

Ostokset vankilan myymälästä: n. 45min/viikko

Yleensä myymälään mennään osastoittain ts. vankien määrä myymälässä on enimmillään sama kuin osaston vankien määrä. Vaikka ostokset on tilattu etukäteen ja ne ovat valmiina kasseissa, vanki saattaa joutua jonottamaan saadakseen tilauksensa.

Narikassa(varastolla) käynti: 15min/viikko
Omien tavaroiden haku/vaihto varastolta on mahdollista vankiloista riippuen 1-4 kertaan kuukaudessa. Varastoasiointiin kuluu aikaa n. 15 min

Uskonnon harjoittaminen ja kirjastossa käynti: 1 tunti 15 min
Yleensä vankilan kirkossa on hartaushetki sunnuntaiaamuisin ja kestää n. ½-1 tuntia. Vankilan kirjastossa on mahdollista käydä kerran viikossa, useimmissa vankiloissa asiointiin siellä on varattu 15min. Huomautettakoon myös, että vain pieni osa vangeista osallistuu hartauksiin tai käy kirjastossa.

Puhelut läheisille: 1 tunti/päivä
Jos vanki soittaa joka päivä 10 minuutin puhelun, se maksaa hänelle 45€/kk eli suurinpiirtein saman verran kuin on vangin palkka kuukaudessa. Suurin osa puheluihin käytetystä ajasta kuluukin jonottamiseen, koska osastoilla on yleensä vain yksi puhelin eikä työtoiminnassa mukana oleva tai opiskeleva vanki voi soittaa milloin tahansa osaston aukioloaikana. Sekä puheluiden hinta että puhelimelle jonottaminen rajoittavat vankien yhteydenpitoa läheisiin ja voidaan todeta puheluihin kuluvan ajan olevan enimmilläänkin vain noin 1 tunti/päivä.

Internetin ja sähköpostin käyttö: ei merkitystä
Suljetussa vankilassa vangeilla ei ole mahdollisuutta oman sähköpostin käyttöön. Vangille voi lähettää sähköpostia vankilan vankipostisoitteeseen, josta vartija toimittaa vangille saapuneen sähköpostiviestin tulostettuna paperille. Vanki voi selailla halutessaan osastolla mahdollisesti olevalla työasemalla lähinnä julkisen sektorin sellaisia virallisia sivuja, joilla ei ole mitään interaktiivisia toiminnallisuuksia.

Lyhyet tapaamiset: 1 tunti 30 min
Vangilla on mahdollisuus varata tapaaminen etukäteen määrätyille henkilöille viikonlopun tapaamisaikana. Tapaaminen kestää 45 min. Joissakin vankiloissa vanki voi varata tapaamisen sekä lauantaina että sunnuntaina. Tällöin valvottuihin tapaamisiin kuluva aika on maksimissaan 1,5 tuntia/viikko. Lisäksi vangilla on oikeus valvomattomaan tapaamiseen siihen vankilan hyväksymien henkilöiden kanssa 3tuntia/kuukausi.

Sauna: 45min
Yleensä vangilla on mahdollisuus käydä osaston vuorolla saunassa kerran viikossa. Saunomisaika on 45 minuuttia.

Postitusasioiden hoito: Kirjeen tai kortin vieminen osaston postilaatikkoon vie muutaman minuutin.

Oleskelu osastolla muiden vankien kanssa: Vankien kertoman mukaan muiden vankien kanssa seurustellaan mm. tupakoinnin merkeissä, jolloin 4-5 vankia saattaa ahtautua yhteen kahdeksan neliön selliin tupakoimaan.

Yhteenvetona voidaan todeta että vankien lakisääteiset oikeudet muuhun kuin työ- tai opiskelutoimintaan ruokailun ja ulkoilun lisäksi vievät enimmillään vangin viikoittaisesta ajasta noin. 13 tuntia. Tähän laskelmaan sisältyy kaksi tapaamista(yhteensä 1,5 tuntia) viikonloppuisin ja jokapaiväinen 10 minuutin puhelu jonotuksineen(yhteensä n. tunti). Todettakoon myös, että harvoilla vangeilla on kaksi tapaamista viikonloppuisin ja tosi harvoilla on varaa soittaa joka päivä. Vangin itsemääräämisoikeuteen olettaisi kuuluvan myös sen, että vanki voi itse päättää valitseeko tupakointimahdollisuuden vai jonkun muun samanaikaisesti tapahtuvan lailla säädetyn toimintamahdollisuuden.

Ruokailua, ulkoilua ja puhelimenkäyttöä lukuunottamatta vankeuslain vangeille takaamat toiminnot ovat mahdollisia enimmillään vain kerran viikossa. Voisi olettaa, että osastojen päiväjärjestyksen laatiminen sisältämään muutaman 15 minuutin tupakointitauon halukkaille olisi mahdollista ilman tupakoimattomien vankien oikeuksiin puuttumista. Se myös takaisi hallituksen esitystä varmemmin tupakoimattomille vangeille ja henkilökunnalle tupakansavusta vapaan työympäristön

Marketta Hölttä

puheenjohtaja

Vankien vanhemmat ry